

تحلیل مسئولیت های مدنی و کیفری ناشی از تولید و عرضه محصولات معیوب

مهری کاظمی فرد^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۰/۰۱ تاریخ چاپ: ۱۴۰۵/۰۱/۳۱

چکیده

مسئولیت مدنی ناشی از عیب کالا در گذر زمان، جایگاه خود را در نظام مسئولیت مدنی یافته است. تجارت بین الملل و آزادی عبور کالاها، خدمات و انسان ها باعث شده تا اشخاص در نظام های مختلف حقوقی در زنجیره تولید و مصرف کالا و خدمات قرار گیرند. این امر احتمال تعارض قوانین در دعاوی مسئولیت مدنی ناشی از عیب تولید را افزایش داده است. تفاوت در سطح توسعه اقتصادی و سیاسی در کشورهای مختلفی که در این زنجیره قرار دارند، موجب تفاوت بنیادین در قواعد مسئولیت مدنی در این حوزه گردیده است و این امر اهمیت مسئله قانون حاکم را افزایش میدهد. برای نوشتن این پژوهش از روش توصیفی-تحلیلی و با مروری بر اسناد کتابخانه‌ای صورت گرفته شده است روش تحقیق حاضر کیفی و داده‌ها با ابزار کتابخانه‌ای از طریق کتب و نشریه‌های تخصصی گردآوری شده است. نتایج نشان داد که گسترش ارتباطات در جهان کنونی موجب کمرنگ شدن مرزها و حرکت آزاد انسان ها و توزیع گسترده کالاها و خدمات در سطح جهانی شده است. این امر احتمال پدید آمدن وضعیت های حقوقی را افزایش داده، از جمله این وضعیت ها، رابطه مبتنی بر مسئولیت مدنی ناشی از عیب کالا است. مسئولیت مدنی تولیدکننده یک مسئولیت جدی است که در صورت ورود خسارت ناشی از عیب کالا، باید طبق اصول تقصیر یا در مواردی به صورت مطلق جبران شود. راهکارهای مختلفی از مسیر دادگاه، سازمان تعزیرات، بیمه، و سازمان حمایت از مصرف کنندگان وجود دارد. اعمال قوانین و مقررات در بردارنده قواعد پیشگیرانه نمی تواند به طور کامل از مصرف کنندگان کالاهای معیوب یا خطرناک حمایت نمایند بنابراین، هر نظام حقوقی علاوه بر تدوین قواعد حقوقی پیش گیرانه از ورود خسارت به مصرف کنندگان کالاهای معیوب یا خطرناک، ناگزیر از وضع قوانین و مقرراتی در جهت جبران خسارات وارده به مصرف کنندگان این قبیل کالاها خواهد بود.

واژگان کلیدی

مسئولیت کیفری و مدنی، محصولات معیوب، تولید و عرضه.

۱. وکیل پایه یک دادگستری، کارشناسی ارشد حقوق خصوصی.

مقدمه

گسترش فرایند تولید، اگرچه زندگی ها را آسان کرده اما، خطراتی را نیز به همراه آورده است و در بازار پیچیده تولید و عرضه، مصرف کننده در بسیاری موارد از ترکیبات کالا، کیفیت تولید و طرز استفاده از آن اطلاعی ندارد. از سوی دیگر، ممکن است کالای تولید شده معیوب باشد و مصرف کننده با استفاده از این محصولات، دچار زیان و خسارت شود. عدم آگاهی مصرف کنندگان و اعتماد آنها نسبت به کالای عرضه شده، زمینه ساز سوءاستفاده برخی تولیدکنندگان است. بهره مندی از کالا و خدمات سالم، ایمن و عاری از عیوب، حق مصرف کننده است. درجه ایمنی کالای موضوع قرارداد، نباید فوق العاده باشد، بلکه کافی است که کیفیت مطلوب و معقولی داشته باشد تا بدون ایراد محسوب شود، به طور مناسب بسته بندی و برچسب زده باشد، در هر واحد و در میان تمامی واحدها دارای کیفیت و کمیت یکنواخت باشد. به عبارتی، ابل عرضه به بازار باشد.^۱ به منظور پیشگیری از ورود خسارت به مصرف کننده کالای معیوب یا خطرناک، تدوین و به کارگیری قواعدی با ماهیت یا کارکرد پیشگیرانه ضروری است. از سوی دیگر، با ملاحظه احتمال ورود خسارت، تدوین قوانین و مقررات به منظور جبران سهل و سریع خسارت وارده به مصرف کننده، لازم است. زمینه ساز جبران خسارت، تعیین مسئول تحمیل ضرر است. در این زمینه، قواعد عام و سنتی نظام حقوقی ما از کارایی لازم برخوردار نیست. به همین جهت، به کارگیری شیوه ها و قواعد جدید حقوقی به منظور جبران سریع و ساده خسارت وارده به مصرف کننده، لازم و اهمیت وضع و به کارگیری این قواعد در حقوق مصرف ضرورتی انکارناپذیر است. بدین منظور، آشنایی با نظرات موجود، زمینه ساز ایجاد این تحول خواهد بود.^۲ بهره گیری از قواعد موجود، قبل از تدوین قواعد جدید حقوقی، اقدامی اصولی و منطبق با موازین است. در نظام حقوقی ما، قوانین و مقررات متعددی در زمینه مسئولیت تولیدکنندگان و عرضه کنندگان کالای معیوب یا خطرناک تدوین شده است. تولید و عرضه کالای معیوب یا خطرناک، نه تنها موجب مسئولیت مدنی برای تولیدکنندگان و عرضه کنندگان این قبیل کالاها می گردد. بلکه، در صورت وجود شرایط لازم، زمینه ساز شکل گیری مسئولیت کیفری آنان نیز خواهد بود. لذا در این پژوهش به بررسی تحلیل مسئولیت های مدنی و کیفری ناشی از تولید و عرضه محصولات معیوب می پردازیم.

مبانی نظری

مبنای مسئولیت مدنی تولیدکننده

مسئولیت مدنی تولیدکننده در برابر خسارات ناشی از محصول معیوب از مباحث مهم در حقوق مدنی، حمایت از مصرف کننده و ایمنی کالاهاست.

^۱ The uniform commercial code U.S.A.

^۲ برای آشنای بیشتر ر. ک:

- سیملر، فیلیپ (۱۳۷۷) راه حل حقوق فرانسه در مقابله با شروط تحمیلی در قراردادها؛ ترجمه عباس قاسمی حامد، تحقیقات حقوقی، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، ش ۲۳- ۲۴

- قاسمی حامد، عباس (۱۳۷۵) مروری اجمالی بر نظریه تعهد به دادن اطلاعات، مجله کانون وکلا، شماره ۱۰.

- قاسمی حامد، عباس (۱۳۷۷) معرفی حقوق مصرف (با مقدمه یا از مترجم)؛ مجله حقوقی، ش ۲۳، پاییز و زمستان.

- قاسمی حامد، عباس (۱۳۸۶) حسن نیت در قرارداد، مبانی تعهد به درستکاری و تعهد به همکاری در حقوق فرانسه؛ مجله تحقیقات حقوقی، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، ش ۴۶.

- قاسمی حامد، عباس (۱۳۸۸) متخصص، متعهد ارائه اطلاعات به مصرف کننده در حقوق فرانسه؛ مجله تحقیقات حقوقی، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، ش ۴۹.

در حقوق ایران، مسئولیت مدنی تولیدکننده مبتنی است بر:

منبع	توضیح
قانون مسئولیت مدنی ۱۳۳۹	ماده ۱: هرکس به دیگری زیان وارد کند مسئول جبران آن است، مشروط به وجود تقصیر.
قواعد فقهی	مثل "اتلاف"، "تسبیب" و "ضمان ید" که در فقه و قانون پذیرفته شده اند.
قانون تعزیرات حکومتی (مواد غذایی، بهداشتی، دارویی)	مسئولیت خاص برای تولیدکننده در صورت نقص ایمنی یا کیفیت.
بندهای خاص در قرارداد فروش	تولیدکننده متعهد به ارائه کالای سالم و ایمن است. در غیر این صورت، خریدار می تواند به استناد نقض تعهد، مطالبه خسارت کند.

تعریف محصول معیوب

محصولی که دارای نقص طراحی، ساخت، بسته بندی، ترکیب، یا فقدان هشدارهای ایمنی لازم باشد و در نتیجه آن به مصرف کننده یا شخص ثالث خسارت وارد شود.

انواع عیوبی که تولیدکننده مسئول آن است:

عیب در طراحی: طراحی محصول ذاتاً خطرناک یا فاقد ایمنی کافی است.
عیب در تولید یا مونتاژ: محصول در فرآیند تولید، دچار نقص فنی یا ایمنی شده است.
عیب در هشدار یا راهنما: تولیدکننده هشدارهای لازم در مورد نحوه مصرف، خطرات یا محدودیت ها را درج نکرده است.

عیب در بسته بندی یا حمل: بسته بندی ضعیف یا نادرست که منجر به خرابی یا خطر شود.

نوع مسئولیت: تقصیری یا مطلق؟

نظریه	توضیح
تقصیری (در حقوق ایران رایج تر)	باید اثبات شود تولیدکننده در طراحی یا ساخت کالا مرتکب بی احتیاطی یا بی مبالاتی شده است.
مطلق (در برخی موارد خاص)	در کالاهای خطرناک (مثل دارو، مواد شیمیایی، خودرو)، حتی بدون اثبات تقصیر، تولیدکننده ضامن خسارت است.

ارکان مسئولیت تولیدکننده

۱. وجود رابطه حقوقی یا عرفی بین تولیدکننده و زیان دیده (یا جامعه مصرف کنندگان)

۲. وقوع عیب یا نقص در محصول

۳. ورود خسارت مالی، جانی یا معنوی

۴. رابطه سببیت بین عیب محصول و خسارت

خسارات قابل مطالبه از تولیدکننده

نوع خسارت	مصادیق
خسارت جانی	فوت، نقص عضو، بیماری، آسیب جسمی
خسارت مالی	خسارت به اموال دیگر، هزینه درمان یا تعویض کالا
خسارت معنوی (در صورت اثبات)	رنج روحی، بدنامی، صدمه حیثیتی

راهکارهای حقوقی برای حمایت از زیان‌دیده

۱. اقامه دعوی حقوقی در دادگاه عمومی
دادخواست مطالبه خسارت ناشی از تولید محصول معیوب
امکان درخواست تأمین دلیل، نظریه کارشناسی و گواهی پزشکی
۲. شکایت کیفری در موارد خاص
در صورت ورود خسارت جانی یا تولید محصول خطرناک عام‌المنفعه
امکان طرح شکایت در دادسرا و پیگیری از طریق سازمان غذا و دارو، پزشکی قانونی و...
۳. شکایت به سازمان تعزیرات حکومتی
برای محصولات غذایی، بهداشتی، آرایشی و دارویی
رسیدگی سریع، شبه‌قضایی و با ضمانت اجرای قوی
۴. مراجعه به سازمان حمایت از مصرف‌کننده
امکان شکایت رسمی از تولیدکنندگان کالاهای داخلی
مکلف به پیگیری از تولیدکننده و ارجاع به مراجع ذی‌ربط
۵. مطالبه خسارت از طریق بیمه (در صورت وجود)
برخی تولیدکنندگان دارای بیمه مسئولیت مدنی هستند.
می‌توان خسارت را از طریق بیمه‌گر آنها مطالبه کرد.

پیشنادهای اصلاحی و پیشگیرانه

۱. تقویت قانون مسئولیت تولیدکننده (ایجاد قانون مستقل مشابه کشورهای اروپایی برای حمایت از مصرف‌کننده)
۲. افزایش نظارت فنی بر تولیدکنندگان داخلی و واردکنندگان
۳. الزام تولیدکنندگان به بیمه مسئولیت مدنی
۴. شفاف‌سازی ضمانت‌های قراردادی در قراردادهای فروش کالا^۱

مبانی مسئولیت مدنی کنندگان و عرضه‌کنندگان کالای معیوب یا خطرناک

مسئولیت تعهد قانونی شخص بر رفع ضرری است که به دیگری وارد کرده است، خواه این ضرر ناشی از تقصیر خود وی و یا ناشی از فعالیت او باشد (جعفری لنگرودی، ۱۳۷۲: ۶۷۲). در گذشته، به دلیل آشنایی نسبی مصرف‌کنندگان با کالای موجود در عرصه بازار، در مقابل خسارات وارده ناشی از عدم آشنایی مصرف‌کننده با کالای تولیدی، نوعاً تولید

^۱ <https://adlinpars.com/blog/>

کنندگان مسئولیتی نداشتند (The Encyclopedia American:1981). امروزه، با تولید کالاهای گوناگون و پیچیده در مقیاس انبوه و استفاده از شیوه های تبلیغاتی و سازوکارهای روانی جهت ترغیب مصرف کنندگان به مصرف بیشتر و عدم آموزش دانش چگونگی به کارگیری و اجتناب از مواجهه با خطرات احتمالی آنها، شناسایی مسئولیت تولید کنندگان و عرضه کنندگان این قبیل کالاها ضروری به نظر می رسد (السان، ۲۰۷: ۱۳۸۷).

مسئولیت ناشی از تولید و یا عرضه کالای معیوب یا خطرناک، ممکن است بر مبنای رابطه قراردادی مابین تولیدکننده یا عرضه کننده از یک سو و مصرفکننده از سوی دیگر، شکل گیرد. در مواردی که قراردادی وجود نداشته و یا روند شکل گیری قرارداد با اشکال روبرو شده باشد، مسئولیت حاصله از مصادیق مسئولیت های خارج از قرارداد خواهد بود. در مسئولیت ناشی از قرارداد، لازم نیست متعهدله، تقصیر متعهد را نسبت به نقض قرارداد ثابت نماید نقض قرارداد، خود تقصیر است و مرتکب آن باید از عهده پرداخت خسارت برآید متعهد حتی اگر ثابت نماید که تمام مواظبت های لازم را انجام داده و حداکثر تلاش خود را به کار برده، نمی تواند از زیر بار مسئولیت شانه خالی نماید، مگر آنکه نقص قرارداد را به سببی خارجی نسبت دهد.

شناسایی مسئولیت قراردادی تولیدکنندگان و عرضه کنندگان برای حمایت از مصرف کنندگان کافی نیست. به همین جهت حقوقدانان در خصوص مورد، مسئولیت غیر قراردادی را بر مبنای نظریات تقصیر، تسبیب، تضمین و مسئولیت محض مطرح نموده اند.

بر مبنای نظریه تقصیر، مسئولیت مدنی صرفاً در صورتی قابل طرح و انتساب است که وارد کننده خسارت در انجام عمل زیانبار، مرتکب تقصیر شده باشد. در این فرض، خواهان، باید ثابت نماید که خواننده در مقام تولید و یا عرضه محصول خود مرتکب تقصیر شده و ضرر به طور مستقیم ناشی از این تقصیر است. (Powers and Fischer, ۱۹۹۴: ۴). ایراد مهم این نظریه، دشواری اثبات تقصیر تولیدکنندگان یا عرضه کنندگان کالا و خدمات است پیچیدگی های روزافزون تولیدات به همراه قدرت برتر تولیدکنندگان و عرضه کنندگان، از جمله دلیل های این دشواری است. در مواردی، ضرر وارده مبتنی بر تقصیر نیست؛ در این صورت، مؤسسات تولید کننده یا فروشنده کالا، مناسب ترین مرجع برای تحمل این خسارات می باشند؛ زیرا، می توانند با افزودن بهای فرآورده های خود، این خسارت ها را بین مصرف کنندگان توزیع نمایند (کاتوزیان، ۱۳۷۸: ۱۸۰).

تولیدکننده یا عرضه کننده با وارد نمودن کالای معیوب به بازار و عرضه آن، سبب ورود زیان به مصرف کننده شده است. بر مبنای نظریه تسبیب، سبب ورود خسارت باید خسارت وارده را جبران نماید. بر مبنای این نظریه، جبران خسارت وارده منوط به وجود رابطه قراردادی بین زیان دیده و عامل زیان نیست. تولیدکننده یا عرضه کننده تنها در صورتی مسئول خواهد بود که سبب متعارف و اصلی ورود خسارت باشد. با وجود این، اثبات رابطه سببیت بین تقصیر تولیدکننده یا عرضه کننده و زیان وارده به مصرف کننده و همچنین مشکل تداخل اسباب، جبران خسارت وارده را با مشکل مواجه میسازد. (همان: ۲۴۸).

بر مبنای نظریه تضمین، کافی است مصرف کننده وجود عیب و رابطه آن را با خسارت وارده اثبات نماید و دیگر نیازی به اثبات تقصیر تولید کننده و یا عرضه کننده ندارد. ایراد مهم این به نظریه، محدود شدن آن به حوزه قراردادی است. بر مبنای این نظریه، دادگاه ها، اشخاص ثالث را خارج از قلمرو تضمین ایمنی میع می پنداشتند. اما، امروزه شرط ضمنی سلامت و ایمنی، کالا چهره تازه ای یافته و در زمره تکالیف قانونی درآمده است (کاتوزیان، ۱۳۸۰: ۲). عده ای معتقدند:

کارکرد اصلی این تئوری در حوزه مسئولیت قراردادی است. در حالی که، هدف حقوق مصرف، ایجاد تعادل و در بسیاری از موارد حمایت از مصرف کنندگانی است که هیچ گونه رابطه قراردادی با تولیدکننده یا عرضه کننده کالا ندارند (اسماعیل زاده، ۱۳۷۴).

نظریه مسئولیت محض، یکی دیگر از مبانی به کار گرفته شده جهت جبران خسارت وارده به مصرف کننده است. بر مبنای این نظریه، خطر ناشی از محصول معیوب بر عهده تولیدکننده قرار گرفته است. بر مبنای نظریه مسئولیت محض، کافی است خواهان ثابت کند که کالای عرضه شده دارای عیبی بوده که ضرر از آن عیب برخاسته است. عذر بی تقصیری و نا آگاهی از خود عیب و حتی بی مبالاتی قابل پیش بینی خواهان، از بار این مسئولیت نمی کاهد. در این نظریه، سهم ملاحظات اقتصادی، بویژه رعایت تعادل میان منافع تولید کننده و مصرف کننده و همچنین ایجاد انگیزه برای تولیدکنندگان به منظور دست یابی به سطح بهینه امنیت در طراحی و تولید محصولات، چشمگیر است (Geistfed, 2009: 2).

تجلی مبانی مسئولیت مدنی تولید و عرضه کنندگان کالای معیوب یا خطرناک در قوانین عام مسئولیت تولید کننده یا عرضه کننده در دو قسمت جداگانه (رابطه خریدار و فروشنده) و (رابطه سازنده کالا با اشخاص ثالث) قابل بررسی است.

رابطه خریدار و فروشنده

به موجب ماده ۴۲۲ قانون مدنی، در مبحث خیار عیب، در صورتی که مورد معامله معیوب باشد، خریدار حق فسخ معامله یا نگهداری معیوب و گرفتن ارزش خواهد داشت. گاه عیب پنهانی معیوب، زیان هایی را به بار می آورد که نقص خود معیوب در برابر آن ناچیز است؛ بنابراین، زیان ها ناشی از عیب کالا به دو دسته: نقص خود کالا (تفاوت کالای سالم و معیوب) و زیان های وارده ناشی از عیب کالا تقسیم می گردد.

در فرض وجود عیب در کالا، خریدار، حق فسخ معامله یا نگهداری معیوب و اخذ ارزش دارد؛ اما، در مورد زیان های وارده ناشی از عیب کالا، قواعد حاکم بر خیار عیب، دیگر ضرر را جبران نمی نماید. بنابراین، باید به قواعد عمومی مسئولیت مدنی بازگشت نمود. طبق این قواعد، باید بین زیان وارد شده و عمل فروشنده رابطه سببیت موجود باشد و عرف، این اضرار را به فروشنده منسوب نماید. در این باب، تکلیف فروشنده به جبران زیان های ناشی از عیب معیوب بر دو مبنا قابل طرح است.

در فرض اول، بر مبنای قواعد عام خسارت حاصله از عدم اجرای تعهدات (ماده ۲۲۶ به بعد قانون مدنی)، فروشنده به طور ضمنی در برابر خریدار تعهد می کند که جنس سالم و بی عیب به او تحویل دهد، پس اگر به این تعهد وفا نکند، مسئول جبران زیان های ناشی از آن و ضمان فروشنده متکی بر نقض تعهد و تقصیری است که بر مبنای قرارداد برای او فرض شده است (کاتوزیان، ۱۳۷۱).

در فرض دوم، رابطه خریدار و فروشنده تابع قواعد عمومی مسئولیت مدنی (ماده ۱ ق. م. و مواد ۳۳۱ به بعد ق. م. در باب سببیت)^۱ خواهد بود؛ بدین معنی که، خریدار ادعا می نماید فروشنده با عرضه کردن کالای معیوب، سبب ورود

^۱ ماده ۱ قانون مسئولیت مدنی، مصوب ۱۳۳۹، بیان داشته است: هرکس بدون مجوز قانونی عمداً یا در نتیجه بی احتیاطی به جان یا سلامتی یا مال یا آزادی یا حیثیت یا شهرت تجارتنی یا به هر حق دیگر که به موجب قانون برای افراد ایجاد گردیده، لطمه ای وارد نماید که موجب ضرر مادی یا معنوی دیگری شود، مسئول جبران خسارت ناشی از عمل خود می باشد.

ضرر به او شده و در نتیجه، علاوه بر اثبات رابطه سببیت بین عیب و ضرر، خریدار باید ثابت کند که فروشنده در این راه مقصر بوده و به عبارت دیگر، عیب از عدم مواظبت او حادث شده یا مالک بر آن مطلع بوده است (ملاک ماده ۳۳۳ ق م).^۱ در این فرض، بار اثبات تقصیر بر عهده خریدار می باشد.

رابطه سازنده کالا با اشخاص ثالث

مسئول شناختن سازنده کالا در برابر زیان دیده یا که ظاهراً هیچ رابطه قراردادی و خصوصی با او ندارد دشواری تازه و خاصی است که اروپاییان از راه قانونگذاری به راه حل مطلوب دست یافته اند. رویه قضایی در آمریکا نیز با تحولاتی گسترده به نتیجه مطلوب رسیده و برای چاره جویی درباره جبران ضرر و زیان دیده ثالث در نظام حقوقی ما، سه راه حل مطرح شده است:

۱. مسئولیت بر مبنای تسبیب

در این فرض، برای احراز رابطه سببیت عرفی بین کار تولیدکننده و زیان هایی که به بار آمده، ضرورتی ندارد که بین خواهان و خوانده، قراردادی موجود باشد. سازنده کالا همین که کالای معیوب را به بازار عرضه می کند و قراردادی درباره فروش آن می بندد، خطایی کرده که باید نتایج آن را متحمل شود (۳۳۴ و ۳۳۳ ق م و ماده ۱ م. ق). به دلیل دشواری اثبات تقصیر، استفاده از ظاهر و امارات قضایی و فرض تقصیر برای تولیدکننده و مسئول دانستن تولیدکننده بر مبنای تعهد او به تحویل کالای سالم و ایمن، به عنوان راه حل پیشنهاد شده است.

۲. تضمین

علیرغم فقدان رابطه قراردادی مابین تولیدکننده و شخص ثالث، طرح نظریه تضمین میسر ممکن است. این تضمین ایجابی است که توسط تولیدکننده در برابر هر مصرف کننده احتمالی صورت میگیرد. به نظر عده ای، این تضمین در هر حال پیشنهادی است که تحقق آن وابسته به قبول متعهد است؛ زیرا در حقوق ما به دشواری می توان نمونه ای ارائه نمود که شخص بتواند تنها به اراده خود دینی را به وجود آورد (کاتوزیان، ۱۳۷۹: ۴۷).

۳. محض مسئولیت

سرمایه داران بزرگ از محیط خطرناکی که به وجود آورده اند، سود می برند و بنابراین باید زیان های آن را نیز متحمل شوند. در حقوق ما، قاعده فقهی «من له الغنم فعليه الغرم» نیز میتواند مؤید این اندیشه باشد. بر این اساس، به جای کاوش درباره تقصیر سازنده کالای معیوب و یا شرط تضمین کالا در برابر عموم، تولیدکننده باید به طور کلی ضامن ایمنی فرآورده های خود می باشد (Wintorbottem, 2007: 960).

نظریه مسئولیت محض با قواعد موجود در نظام حقوقی ما همخوانی ندارد. مقررات موجود در قانون مسئولیت مدنی، مندرجات فصل تسبیب از قانون مدنی و مقررات پزشکی، دارویی، خوراکی و آشامیدنی مصوب ۱۳۳۴/۲۹/۳ با نظریه مسئولیت محض هماهنگ نمی باشند.

مسئولیت کیفری تولیدکنندگان و عرضه کنندگان کالای معیوب یا خطرناک

مصرف کننده حق دارد با اقامه دعوی حقوقی، تولیدکننده، عرضه کننده و صاحب حرفه را ملزم به تعمیر کالا، تعویض، مطالبه ارزش و فسخ قرارداد و پرداخت تمامی خسارات نماید. علاوه بر آن، مصرف کننده میتواند از متخلف و مجرم

^۱ ماده ۳۳۳ قانون مدنی، مصوب ۱۳۰۷، مقرر یم دارد: صاحب دیوار یا عمارت یا کارخانه، مسئول خساراتی است که از خراب شدن آن وارد می شود مشروط بر اینکه خرابی در نتیجه عیبی حاصل گردد که مالک مطلع بر آن بوده و از یا عدم مواظبت او تولید شده است.

یادشده به دادگاه کیفری شکایت نماید و مسئولیت کیفری و محکومیت او را خواستار شود. مسئولیت کیفری، نوعی الزام شخص به پاسخگویی به آثار و نتایج نامطلوب پدیده جزایی یا جرم است (ولیدی، ۱۳۷۳: ۲۳).

وضع ضمانت های اجرایی کیفری در مورد نقض حقوق مصرف کنندگان، زمینه ساز ایجاد تعادل در عرصه بازار و نهایتاً شکوفایی اقتصاد ملی خواهد شد. از میان حوادث متعدد زیانباری که باعث ورود ضرر و خسارت به مصرف کننده می شود، برخی حوادث علاوه بر ایجاد مسئولیت مدنی، موضوع اعمال مقررات جزایی نیز قرار می گیرند. در تمامی موارد یادشده، زیان دیده، مستحق جبران خسارت وارده است. علاوه بر آن، در مواردی عامل زیان، متحمل ضمانت اجراهای کیفری نیز میگردد. فرض اخیر در صورتی است که حوادث زیانبار ناشی از استعمال کالای معیوب یا خطرناک، دارای کیفر بوده و از نظر قانون گذار مصداق جرم در نظر گرفته شده باشد. عنوان تحقق مسئولیت کیفری متوقف به احراز شروط معینی در مورد ضرر وارده و وجود رابطه علیت است. شکل گیری مسئولیت کیفری تولیدکنندگان و عرضه کنندگان کالای معیوب یا خطرناک در ذیل عناوین مربوط به قوانین عام و خاص قابل بررسی است.

مسئولیت کیفری تولید و عرضه کنندگان کالای معیوب یا خطرناک بر مبنای قوانین عام تولید کننده و عرضه کننده، مباشر مستقیم ورود صدمه به مصرف کننده نمی باشند. اینان با فراهم آوردن زمینه و مقدمات حوادث زیانبار، سبب ورود خسارت می گردند. قانون مجازات اسلامی در ذیل عنوان «تسبیب در جنایت» با وضع ضمانت اجرایی «دیه» برای فروض مندرج در ذیل این مبحث، موجبات جرم انگاری تسبیب را فراهم آورده است.^۱ از سوی دیگر، مندرجات مواد قانونی ذیل این مبحث گویای این معنی است که قانون گذار تسبیب موضوع مقررات باب هشتم را مبتنی بر تقصیر و مباشرت ندانسته است. با وجود این، در مواردی مانند ماده ۳۵۷ همین قانون، مسئولیت سبب، منوط به اثبات تقصیر شده است. اگر چه میتوان گفت، این موضوع به شکل استثنای وارده به قاعده کلی، منصرف از بحث مسئولیت ناشی از تولید کالاهای معیوب یا خطرناک است و تسبیب، همیشه مبتنی بر احراز تقصیر نیست.^۲

حقوق عمومی در نظام مسئولیت مدنی ناشی از عیب تولید:

۱- اصل حمایت از مصرف کننده

انعطاف پذیری مفهوم عدالت در جامعه صنعتی ارزش ها و هدف هایی به وجود آورده است که با ابزارهای کهن تحقق نمی پذیرد و نیاز به تحول اساسی دارد. در سال های اخیر حقوق معاصر در اکثر کشورها به خصوص کشورهای پیشرفته صنعتی شاهد رشد مداخله گرایانه دولت ها در روابط اجتماعی -مالی اشخاص حقیقی و حقوقی، و در نتیجه وضع قوانین حمایتی آمره از اقشار ضعیف جامعه بالاخص مصرف کنندگان است (ابراهیمی، ۱۳۸۶، ص ۱۴). امروزه دولت ها در راستای کنترل و حمایت از روابط اقتصادی جامعه نه تنها به وضع قوانین و مقررات معین در اعمال مجازات شدید برای بزه هایی از قبیل کلاه برداری، تدلیس، و تقلب در معاملات تجاری مبادرت می کنند، بلکه با وضع قوانین آمره و

^۱ ماده ۱۲ قانون مجازات اسلامی، مصوب ۱۳۷۱، مقرر می دارد: «ماده ۱۲: مجازاتهای مقرر در این قانون، پنج قسم است ۱: حدود ۲: قصاص ۳: دیات ۴: تعزیرات ۵: مجازات های بازدارند.»

^۲ ماده ۳۵۷ قانون مجازات اسلامی، مصوب ۱۳۷۱، بیان می دارد: صاحب هر حیوانی که خطر حمله و آسیب رساندن آن را می داند، باید آن را حفظ نماید و اگر در اثر اهمال و سهل انگاری موجب تلف یا خسارت گردد، صاحب حیوان عهده دار می باشد و اگر از حال حیوان که خطر حمله و زیان رساندن به دیگران در آن هست، آگاه نباشد یا آنکه آگاه باشد ولی توانایی حفظ آن را نداشته باشد و در نگهداری او کوتاهی نکند، عهده دار خسارتش نیست.

انتظامی از مصرف کنندگان به عنوان طرف های ضعیف قرارداد، در برابر معاملات غیرعادلانه، تجارت کالاهای معیوب و خطرناک و تحمیل یک جانبه شرایط قرارداد حمایت می کنند (زندی، ۱۳۹۱، ص ۴۱).^۱ این امر منجر به ایجاد و تثبیت نهضت حمایت از مصرف کننده در زمینه "مسئولیت ناشی از عیب تولید" گردیده (کاتوزیان، ۱۳۸۷، ص ۳۳۰). خصوصیت قواعد حقوق مصرف کننده ویژگی حمایتی و آمرانه آنها است (Hesselink, 2006, p.5). قانون "حمایت از حقوق مصرف کنندگان" نیز با همین رویکرد در سال ۱۳۸۸ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است. این قانون در فصل دوم به تشریح تعهدات عرضه کنندگان کالا و خدمات در مقابل مصرف کنندگان پرداخته و در فصل پنجم به ضمانت اجرای نقض این تعهدات اشاره دارد. این مداخله قانون گذار در توصیف قواعد راجع به حمایت از مصرف کننده و مسئولیت ناشی از نقض این قواعد به عنوان بخشی از حقوق عمومی یا خصوصی ایجاد ابهام میکند. به صورت کلی این قوانین همزمان اهداف و کارکردهای متعددی اعم از عمومی و خصوصی را دنبال می نمایند. الزام به رعایت قواعد امنیت با ایجاد ضمانت اجراهای حقوقی، جبران خسارات زیان دیده، جبران خسارات مؤسساتی که حمایت های بیمه ای و سلامت ارائه میدهند و تخصیص درست ریسک های زندگی اجتماعی و الزام تولید کننده به کاهش ریسک های شدید از جمله این اهداف هستند. اگر این قواعد در محدوده حقوق خصوصی قرار گیرند، علی القاعده توافق طرفین بر قواعد مقرر در قوانین مربوطه چیرگی خواهد داشت. در مقابل اگر این قواعد را در زمره حقوق عمومی تلقی نمائیم، تعارضی بوجود نخواهد آمد و هر کشوری حکم به حکومت قواعد عمومی کشور خود خواهد داد. اما آنچه به نظر میرسد هیچ یک از این دو گرایش به صورت مطلق صحیح نباشد. مسئولیت مدنی ناشی از عیب تولید چه بر مبنای قرارداد و چه مسئولیت مدنی، یک رابطه خصوصی است که البته کاملاً آغشته با نظارت قواعد حقوق عمومی است. طرفین آزاد نیستند هر گونه که بخواهند رابطه خود را سازمان دهند، بلکه توافق آنها محصور در قواعد، امری مورد تصویب قانون گذار است. بر این اساس در مقام انتخاب قانون بایستی دو چهرگی مسئولیت ناشی از عیب تولید مورد توجه قرار گیرد. بایستی قواعد راجع به مسئولیت، مانند وضع قاعده مسئولیت محض و قواعد دیگر حمایتی مانند رعایت استانداردهای اجباری را از هم جدا کرد. آنچه بطور مستقیم راجع به خود مسئولیت است تحت قواعد انتخاب قانون در مسئولیت مدنی قرار میگیرد و آنچه در دایره حقوق عمومی قرار دارد از دایره انتخاب قانون خارج میگردد. اما این تفکیک قابلیت عملی شدن حداقل در مقام رسیدگی به دعوی را ندارد. این دو دسته آنچنان به هم پیوسته اند، که هر گونه تقسیمی به هنگام انتخاب قانون، قاضی را از رسیدن به عدالت باز می دارد. این قواعد در یک نظام منسجم و به عنوان کل مورد تصویب قرار گرفته اند و تفکیک آن ها نمیتواند اهداف مقرر برای هر یک را به طور کامل محقق سازد. با این حال شاید تقسیم قواعد به دو نظام قواعد جبرانی و تنظیمی از ابهام مسئله بکاهد. گروهی مسئولیت ناشی از عیب تولید را در مجموعه قواعد توزیع خسارت (Distribution Loss) میدانند و گروه دیگر در

^۱ تاکنون در اتحادیه اروپا مصوبات متعددی در رابطه با حمایت از مصرف کننده به تصویب رسیده است که شماری از آنها در ذیل مورد اشاره قرار می گیرد:

the Directive 93/13/EEC of the Council of April, 5, 1993 on unfair terms in consumer contracts (OJ EC No. L 95 of 21.4.1993, p. 29) & the Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council of 20 May 1997 on the protection of consumers in respect of distance contracts (OJ EC No. L 144 of 4.6.1997, p. 19) & the Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council of 25 May 1999 on certain aspects of the sale of consumer goods and associated guarantees (OJ EC No. L 171 of 7.7.1999, p. 12) & the Directive 2008/48/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on credit agreements for consumers and repealing Council Directive 87/102/EEC (OJ EC No. L 133 of 22.5.2008, p. 66)

مقابل آن را در زمره قواعد تنظیم رفتار (Regulating Conduct) محسوب می کنند (Weinberg, 2005:44). رویکرد گروه دوم بدین واسطه است که نباید نقش بازدارندگی حقوقی را در عرضه کالای معیوب در رابطه با سیاست های حمایت از مصرف کننده فراموش کرد (کاتوزیان، ۱۳۸۴، ص ۸).

۲- رعایت شروط استاندارد

در اغلب نظام های حقوقی دنیا تولید و عرضه بسیاری از کالاها تحت قواعد استاندارد^۱ اجباری قرار می گیرند. گرچه در دعاوی داخلی نیز این سؤال وجود دارد که رعایت شروط استاندارد تا چه حد بر وجود و یا اثبات مسئولیت تولیدکننده تاثیر دارد، اما طرح این مسئله در دعاوی بین المللی با پیچیدگی های بیشتری همراه است زیرا این امکان همواره وجود دارد که کشور میزبان استانداردهای مراقبتی کمتری به نسبت کشور مبدا در رابطه با تولیدکنندگان یا ارائه کنندگان خدمات در خصوص کالا یا خدمات وضع نموده باشد (Cafaggi, 2006, p.123). این مسئله به خصوص در رابطه با تفاوت نظام های حقوقی در پذیرش یا عدم پذیرش رعایت استاندارد به عنوان یک دفاع مورد قبول در دعاوی مسئولیت مدنی بیشتر ظهور می نماید. از سوی دیگر حداقل هایی که برای صدور و تجویز استاندارد در کشورهای مختلف وجود دارد نیز متفاوت است. (کاتوزیان، ۱۳۸۷، ص ۳۳۳).^۲

این مطلب که استاندارد کدام کشور باید مورد توجه قرار گیرد امر شایان توجهی است. آیا مقصود از استاندارد، کشوری است که بر اساس قواعد تعارض قوانین در مسئولیت مدنی به عنوان قانون حاکم شناخته شده، یا قانون کشوری که اقدام به تولید در آن صورت پذیرفته و یا استانداردهای کشور مقر دادگاه مورد نظر است. اگر استاندارد را در زمره قواعد راجع به تشخیص تقصیر یا عدم تقصیر بدانیم، علیالاصول گستره قانون حاکم آن را نیز پوشش میدهد، اما اگر آن را در زمره قواعد تنظیم رفتار بدانیم قانون محل اقدام، بر هر قانون دیگری اولویت دارد. با این حال اگر دادگاه یک تفسیر مبتنی بر حقوق عمومی از استانداردها داشته باشد، نمیتواند بپذیرد که قانون دیگری غیر از قانون مقر دادگاه بر این مسئله حاکم باشد. اگر باور داشته باشیم تا حداکثر امکان از توصیف قواعد به عنوان حقوق عمومی حداقل در مواردی که یک رابطه فرعی با دعوی خصوصی دارند بکاهیم، تفسیر سوم از مسئله پاک میشود، خصوصاً اینکه روشن نیست چرا قانون کشوری که بنا به اقتضائاتی غیر از ماهیت دعوی، مانند اقامتگاه خواننده و یا محل داراییهای وی، به عنوان مقر دادگاه انتخاب شده است، باید بر موضوع حاکم گردد. علاوه بر این تولیدکننده نمیتواند به این بهانه که استانداردهای کشور خود را رعایت نموده است، ادعای رعایت استاندارد در کشور دیگری را نماید که کالای خود را به آنجا ارسال داشته است. بر این اساس بایستی قانون حاکم بر دعوی، که با توجه به جنبه حمایتی از مصرف کننده اغلب همان قانون اقامتگاه مصرف کننده می باشد، مسئله رعایت یا عدم رعایت این استانداردها را پوشش دهد، گرچه قاضی باید استانداردهای جاری در کشور محل فعالیت را به خصوص در مواردی که شرائط سخت تری به نسبت کشوری که قانونش بر دعوی حاکم است، دارد را مورد توجه قرار دهد (طباطبایی نژاد، ۱۳۹۴).

^۱ رک: تبصره ۲ ماده ۳ قانون حمایت از حقوق مصرف کنندگان

^۲ این مسئله به خصوص با مدنظر قرارداد ن تجارت آزاد کالاها و خدمات چه در سطح بین المللی و چه در درون اتحادیه های منطقه ای، مانند اتحادیه اروپا، قابل توجه است

بررسی تطبیقی قاعده حل تعارض مسئولیت مدنی ناشی از عیب تولید در نظام حقوقی ایران

در ایران قانون یا رویه خاصی در این زمینه وجود ندارد با این حال دکتر کاتوزیان با تحلیل رابطه مربوطه بر اساس تفکیک قراردادی به پیشنهاد قواعد متفاوتی در رابطه با هر یک از این دو گروه می پردازند:

در موردی که رابطه زیان دیده و عامل زیان مبتنی بر یک قرارداد پیشینی است، دو راه حلمتفاوت قابل ارائه می باشد. طبق نظر مرسوم که مسئولیت ناشی از عهدشکنی در واقع بدل تعهد اصلی است بی گمان باید بر طبق ماده ۹۶۸ قانون مدنی قانون محل وقوع قرارداد را حاکم شمرد. در فرضی هم که قراردادهای مرتبط کننده متعدد هستند باید قراردادی را که پایه اصلی ارتباط است انتخاب نمود. دادگاه در این رابطه فرصت می یابد تا قانونی که بیشتر موافق مصلحت و عدالت است را انتخاب نماید. بر پایه نظر وحدت مسئولیت که در تعهدهای قراردادی نیز سبب بی واسطه ضمان را تقصیر ناشی از پیمان شکنی می داند و مسئولیت را به قرارداد نسبت نمی دهد عامل قرارداد از میان اسباب مسئولیت حذف می گردد و مهم ترین عامل، یا عهد شکنی است یا وقوع خسارت. نظر اول این حسن را دارد که قانون حاکم را بیشتر در زمره پیش بینی ها و انتظارات طرفین می آورد درحالی که تعیین محل وقوع عمل زیان بار یا خسارت ناشی از آن در اغلب موارد مشکل است. در فرضی که میان طرفین دعوی هیچ رابطه قراردادی وجود ندارد مانند مهمانی که به واسطه خرابی آسانسور واقع در ساختمانی آسیب ببیند مهمترین یا آخرین عامل مسئولیت میتواند یکی از دو محل مورد انتخاب برای قانون حاکم باشد. به سخن دیگر قانون حاکم از میان قانون کشور محل وقوع تقصیر یا قانون کشور محل وقوع زیان انتخاب میگردد. در این فرض نیز اگر رویه قضایی حق انتخاب برای برگزیدن را داشته باشد، عدالت بهتر اجرا میگردد و پذیرش معیار مهمترین عامل، ابزار بهتری در اختیار قاضی برای اجرای عدالت میگذارد. (کاتوزیان، ۱۳۸۴، ص ۲۰۴) با این حال ارائه یک نظریه مکانیکی در این رابطه نمیتواند چندان با واقع منطبق باشد. در رابطه با تحلیل قراردادی، نکته حائز اهمیت آن است، همانطور که قواعد ماهوی در قراردادهای مصرف تحت سیطره کامل اصل حاکمیت اراده طرفین قرار ندارد، قواعد شکلی نیز نمی تواند علی الاطلاق به اراده آنها واگذار شود. رابطه حقوقی در قراردادهای مصرف یک رابطه نابرابر است، بر این اساس گریزی نیست جز اینکه حاکمیت نیز در مسیر توزیع عدالت وارد شده و ارتباطی پایدار و منصفانه را میان این دو ایجاد نماید. در حقوق ماهوی قراردادهای مصرف، اصل حمایت از مصرف کننده به عنوان یک اصل بنیایی مورد اشاره قرار گرفته، لیکن شدت و حدت این اصل در سطح وسیعی وابسته به سطح توسعه کشورهای مختلف است. در کشور ما در وضعیت کنونی به همان اندازه که مصرف کنندگان شایسته احترام و حمایت هستند، دستاورد کاران تولید نیز نیازمند حمایت و پشتیبانی میباشند و نیاز دارند حداقل انتظارات مشروع آنها در طراحی روابط حقوقی شان با جامعه محترم شمرده شود. بر این اساس تلفیقی از اصل کلی تعارض قوانین مسئولیت مدنی در قالب اعمال قاعده قانون کشور محل وقوع خسارت و نیز اصل حمایت از مصرف کننده و احترام به انتظارات فروشنده در توزیع محصولات در بازارهای مختلف می تواند رویکرد مناسبی باشد. هرچند نظام کنونی تعارض قوانین آمادگی ورود رویکردهای جهت دار مانند تحلیل منافع را ندارد، لیکن منصفانه خواهد بود تا این رویکردهای در قالب اعمال قواعد شکلی تعارض قوانین و در تحلیل و اعمال آنها مدنظر قرار گیرند.

روش تحقیق

روش تحقیق در این مقاله براساس روش کیفی است. همچنین مطالعه کتابخانه ای از مقالات، نشریات تخصصی و کتب، اساس بیان، تحلیل و توصیف مطالب موجود در این مقاله را تشکیل می دهد.

بحث و نتیجه گیری

مسئولیت مدنی تولیدکننده یک مسئولیت جدی است که در صورت ورود خسارت ناشی از عیب کالا، باید طبق اصول تقصیر یا در مواردی به صورت مطلق جبران شود. راهکارهای مختلفی از مسیر دادگاه، سازمان تعزیرات، بیمه، و سازمان حمایت از مصرف کننده وجود دارد. اعمال قوانین و مقررات در بردارنده قواعد پیشگیرانه نمی تواند به طور کامل از مصرف کننده کالاهای معیوب یا خطرناک حمایت نمایند بنابراین، هر نظام حقوقی علاوه بر تدوین قواعد حقوقی پیش گیرانه از ورود خسارت به مصرف کننده کالاهای معیوب یا خطرناک، ناگزیر از وضع قوانین و مقرراتی در جهت جبران خسارات وارده به مصرف کننده این قبیل کالاها خواهد بود. نظام حقوقی ما در این زمینه، قوانین و مقرراتی به صورت عام و خاص دارد. در قانون حمایت از حقوق مصرف کنندگان در زمینه مسئولیت، مبانی حقوق سنتی بدون توجه به حقوق اشخاص ثالث تکرار شده است. با وجود این، قانون حمایت از مصرف کنندگان خودرو، دست به ابداعات مفیدی زده است. پذیرش نظریه های جدید مسئولیت مانند مسئولیت محض، زمینه ساز حمایت از مصرف کنندگان در مقابل متخصصان خواهد بود و در نهایت، حفظ تعادل در بازار را به همراه خواهد داشت. گسترش ارتباطات در جهان کنونی موجب کمرنگ شدن مرزها و حرکت آزاد انسان ها و توزیع گسترده کالاها و خدمات در سطح جهانی شده است. این امر احتمال پدید آمدن وضعیت های حقوقی را افزایش داده، از جمله این وضعیت ها، رابطه مبتنی بر مسئولیت مدنی ناشی از عیب کالا است. در این وضعیت که دعوی مربوطه با نظام های حقوقی مختلف ارتباط پیدا می نماید، سوال مربوط به قانون حاکم با توجه به تفاوت قوانین مربوطه در این حوزه از اهمیت بسیاری برخوردار است. برای حل این مشکل در نظامهای حقوقی مختلف تحت قاعده تعیین قانون حاکم در دسته ارتباط مسئولیت مدنی به صورت عام و یا دسته ارتباط مسئولیت مدنی ناشی از عیب کالا به صورت خاص قواعدی مدون شده است. با این حال در نظام حقوقی ایران قواعد مشخصی چه در رابطه با تعارض قوانین در نظام کلی مسئولیت مدنی و چه در مسئولیت مدنی ناشی از عیب تولید به صورت خاص وجود ندارد. بر این اساس مناسب خواهد بود تا با توجه به افزایش دعاوی اختلاف راجع به مسئولیت مدنی قواعد مشخصی در این رابطه تدوین گردد. توصیه این نیست تا نمونه های موجود در سایر نظام های حقوقی بدون کم و کاست مورد استفاده قرار گیرد اما ملاحظه این نمونه ها به عنوان الگوهایی برای ش ناخت بهتر وضعیت نظام تعارض قوانین در سطح بین المللی میتواند مفید باشد. علاوه بر آن بایستی توجه شود که نظام تعارض قوانین، یک نظام بدون جهت و بدون سمت نیست که صرفاً بر یک سری قواعد شکلی تحت عنوان عامل ارتباط متکی باشد، بلکه منافع کلی و عمومی و ملاحظات مرتبط با سیاست کلی حقوقی نیز بایستی در این رابطه مدنظر قرار گیرد. بر این اساس در طرح ریزی قواعد تعارض قوانین لازم است تا حد مکفی این اختیار در قالب قواعد متفاوت این حوزه به دادگاه داده شود تا به هنگامی که اعمال قاعده شکلی میتواند به نتایج ناعادلانه ای منجر شود، در لوای همان قواعد تعارض قوانین، عدالت ماهوی را نیز دنبال نماید.

منابع و مأخذ

- ابراهیمی لاریمی، سید نصرالله، (۱۳۸۶). مسئولیت تولید کالای معیوب و حمایت از مصرف کنندگان، تحلیل حقوقی در سه نظام حقوقی برتر دنیا، پژوهشنامه حقوق و علوم. سیاسی شماره ۵، صص از ۱۳.
- اسماعیل زاده، هادی (۱۳۷۴) نگاهی به حقوق مصرف کننده؛ چاپ اول، انتشارات سازمان برنامه و بودجه.

- السان، مصطفی (۱۳۸۷) تعهد ایمنی متصدی حمل و نقل در قرارداد حمل و نقل کالاهای خطرناک؛ پژوهشنامه حمل و نقل، سال پنجم، شماره سوم.
- جعفری لنگرودی، محمد جعفر (۱۳۷۲) ترمینولوژی حقوق؛ چاپ ششم، تهران: انتشارات گنج دانش.
- خالدی، پری (۱۳۸۸) حمایت از مصرف کننده کالاهای معیوب و خطرناک؛ پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی.
- سیملر، فیلیپ (۱۳۷۷). راه حل حقوق فرانسه در مقابله با شروط تحمیلی در قراردادها؛ ترجمه عباس.
- طباطبایی نژاد، سید محمد. (۱۳۹۴). ویژگی های نظام مسئولیت مدنی ناشی از عیب کالا در نظام تعارض قوانین و گزینش قانون حاکم.
- قاسمی حامد، عباس (۱۳۸۸). حسن نیت در قرارداد، مبنای تعهد به درستکاری و تعهد به همکاری در حقوق فرانسه؛ مجله تحقیقات حقوقی، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، ش ۴۶.
- قاسمی حامد، عباس (۱۳۸۸). متخصص، متعهد ارائه اطلاعات به مصرف کننده در حقوق فرانسه؛ مجله تحقیقات حقوقی، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، ش ۴۹.
- قاسمی حامد، عباس (۱۳۷۵) مروری اجمالی بر نظریه تعهد به دادن اطلاعات در قرارداد از دیدگاه حقوق فرانسه؛ مجله قانون و کلا، شماره ۱۰.
- قاسمی حامد، عباس (۱۳۷۷). معرفی حقوق مصرف (با مقدمه یا از مترجم)؛ مجله حقوقی، ش ۲۳.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۷) محدودیت های آزادی قراردادی بر مبنای حمایت از مصرف کننده، فصلنامه حقوق، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران؛ دوره ی و هشتم، شماره سوم.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۷). الزامی ها خارج از قرارداد؛ جلد اول، مسئولیت مدنی، چاپ دوم، انتشارات دانشگاه تهران.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۷۹) ایقاع؛ چاپ هفتم، شرکت سهامی انتشار.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۷۱) دوره مقدماتی حقوق مدنی: اعمال حقوقی؛ چاپ اول، شرکت سهامی انتشار.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۷۱) عقود معین؛ جلد اول، چاپ چهارم، شرکت سهامی انتشار.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۷۶) قواعد عمومی قراردادها؛ جلد چهارم، چاپ چهارم، شرکت سهامی انتشار با همکاری شرکت بهمن برنا.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۱). مسئولیت ناشی از عیب تولید؛ چاپ اول، انتشارات دانشگاه تهران.
- کله - الواء، ژان (۱۳۷۹) تعریف مصرف کننده؛ ترجمه عبدالرسول قدک، تحقیقات حقوقی، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، ش ۳۰-۲۹، بهار و تابستان.
- ولیدی، محمد صالح (۱۳۷۳) حقوق جزای عمومی؛ ج سوم، چاپ دوم، تهران: دفتر نشر داد. قانون مربوط به مقررات امور پزشکی و دارویی و مواد خوردنی و آشامیدنی، مصوب ۱۳۳۴.
- Fischer, David A. and Powers, William (1994) Product liability: Cases and Materials; Second Edition, West Publishing Co.
- Geistfed, Mark A. (2009) The value of consumer choice in products liability; New York University School of Law, Brooklyn Law Review, Vol 74, Berkeley electronic press.
- The Encyclopedia American (1981) Consumer Protection, Grolier International

Inc., New York, Vol. 7.

The Uniform Commercial Code U.S.A.

-Wintorbottem V. Wright (2007) 152 Eng. Rep. 402 (Ex); Cited in Owen, David G, "The Evolution of products liability", Vol. 26, The Review of litigation.

Analysis of Civil and Criminal Liability Resulting from the Production and Supply of Defective Products

Mehri Kazemifard¹

Abstract

Civil liability resulting from defective goods has found its place in the civil liability system over time. International trade and the freedom of movement of goods, services, and people have caused individuals to be in different legal systems in the chain of production and consumption of goods and services. This has increased the possibility of conflict of laws in civil liability claims resulting from defective production. The difference in the level of economic and political development in different countries in this chain has led to fundamental differences in the rules of civil liability in this area, and this increases the importance of the issue of the governing law. To write this research, a descriptive-analytical method was used and a review of library documents was conducted. The present research method is qualitative and data was collected with library tools through specialized books and publications. The results showed that the expansion of communications in the current world has led to the blurring of borders and the free movement of people and the widespread distribution of goods and services globally. This increases the likelihood of legal situations, including a relationship based on civil liability for defective goods. The producer's civil liability is a serious responsibility that, in the event of damage caused by defective goods, must be compensated according to the principles of fault or, in some cases, absolutely. There are various solutions from the court, the penal organization, insurance, and the consumer protection organization. Applying laws and regulations containing preventive rules cannot fully protect the consumer of defective or dangerous goods. Therefore, any legal system, in addition to formulating preventive legal rules from causing damage to the consumer of defective or dangerous goods, will inevitably have to establish laws and regulations to compensate for the damage caused to the consumer of such goods.

Keywords

Criminal and civil liability, defective products, production and supply

1. A Lawyer at a Law Firm, Master of Private Law.